

Nr 92.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 271) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 278), har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation samt att beslutet må liksom för dem få verkan från och med 1949 års ingång.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen I: 271 följande.

Jämlikt beslut av 1949 års riksdag gäller numera den bestämmelsen, att en statens befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten, icke vidare skall sättas i sämre ställning beträffande pensionsförhållandena än om han efter egen ansökan avgått från befattningen. Det ökade straff, som den mistade pensionsrätten innebar, ansågs nämligen icke rimligen böra påläggas vederbörande.

Vid tillämpningen av de nya bestämmelserna ha emellertid undantagits de befattningshavare, som avsatts före den 1 juli 1935, vilket år författningen om uppskjuten livränta för dem, som frivilligt avgått ur tjänsten före pensionsålderns inträde, trädde i kraft. Man har nämligen ansett, att även i sådana fall den regeln skall gälla, att den avskedade skall komma i *samma* ställning som den frivilligt avgångne, i detta fall alltså inte få det bättre än denne.

En dylik innebörd av bestämmelserna synes oss emellertid utomordentligt hård. Den frivilligt avgångne tjänstemannen lämnar väl praktiskt taget alltid tjänsten för att tillträda en bättre befattning eller för att ägna sig åt studier eller annat, som han själv valt att syssla med och finner fördelaktigt. För den avskedade te sig förhållandena naturligen helt annorlunda. Är han därtill i närheten av pensionsåldern, kan framtiden bli utomordentligt och oförtjänt hård. Därvid må vidare ihågkommas att »straffet» — ty som ett straff verkar naturligtvis en förlorad pensionsrätt i ett sådant fall — oftast hårdast drabbar den avskedades familj. Det kan inträffa och har inträffat, att en befattningshavare dömts till avsättning ett år före pensionsålderns inträde, vid en ålder alltså, då han med tillämpning av 1949 års bestämmelser skulle ha erhållit en väsentlig del av sin pension. Enär en person i

sådan ålder icke så lätt kan omskolas eller annars få ny anställning, blir förlusten av pensionsrätten än kännbarare och kan innebära, att vederbörande en följd av år i själva verket får betala tusentals kronor i »böter».

Då fråga är om tjänstemän, som avskedats före 1935, måste dessas antal vara mycket litet, och då de dessutom år efter år bli färre och snart nog försvinna, kunna kostnaderna för deras pensionering i likhet med dem, som nu anses omfattade av 1949 års bestämmelser, icke bli betydande. För en ringa kostnad kan ett påtagligt rättvisekrav bli tillgodosett genom nyssnämnda bestämmelses tillämpning på även före år 1935 avskedade tjänstemän och arbetare.

Till belysande av det obilliga resultat vartill ovan nämnda bestämmelse, såsom den nu tolkas, kan leda, må framhållas följande fall.

Kamreraren i generalpoststyrelsen (postsparbanken) E. G. Heimer dömdes något år före pensionsåldern och strax innan bestämmelserna om uppskjuten livränta trädde i kraft till avsättning. Han åtnjuter ingen pension utan endast en årlig livränta från pensionsstyrelsen på omkring 900 kronor (frivillig pensionsförsäkring), tillkommen i enlighet med för posiverket på den tiden gällande bestämmelser. Om 1949 års beslut tillämpats på honom, skulle han ha erhållit en avsevärd pension såsom uppskjuten livränta. Här må även erinras därom, att byråchefen Döss, som dömdes till avsättning samtidigt med Heimer, erhållit pension på grund av särskilt riksdagsbeslut. Det måste framstå såsom obilligt och obegripligt för vederbörande, att den ene erhåller pension och den andre icke, då de befinna sig i samma situation.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *statskontoret* avgivit utlåtande och därvid anfört följande.

I motionerna har erinrats, att bestämmelserna angående upphörande av verkningarna i pensionshänseende av dom å straff för ämbetsbrott, m. m. (S. F. S. 1950:523) innebära, att den som blivit avsatt eller till följd av tjänstefel skild från befattning i statens tjänst i pensionshänseende likställt med den som frivilligt avgått ur tjänst. Även om en dylik bestämmelse, såsom motionärerna framhållit, kan synas hård med hänsyn till att den frivilligt avgångne är i ett helt annat utgångsläge än den avskedade, bör dock i betraktande av det statliga pensioneringssystemets konstruktion genom tiderna en annan lösning av dessa senares pensionsfråga icke ifrågakomma. Ett bifall till vad motionärerna hemställt skulle nämligen medföra, att bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet om uppskjuten livränta gäves retroaktiv tillämplighet. Sådan tillämplighet har av principiella skäl som regel icke medgivits. Det må emellertid härvid erinras, att rätt till uppskjuten livränta tillerkänts vissa professorer vid enskilda högskolor, vilka avgått från befattningar vid statliga läroanstalter, innan civila tjänstepensionsreglementet blivit tillämpligt inom det statliga undervisningsväsendet. Speciella förhållanden ansågos föreligga i dessa fall med hänsyn till att befattningshavarna även efter avgången ur statens tjänst varit verkamma inom undervisningsväsendet (jämför propositionen nr 137/1938, bankoutskottets utl. nr 23/1948).

Framhållas må även, att före den 1 juli 1935 funnits viss motsvarighet till den uppskjutna livräntan, nämligen för dem, som voro underkastade kommunikationsverkens pensionslag. Enligt denna lag skulle, därest en befattningshavare avgick ur tjänst före uppnådd pensionsålder, kapitalvärdet av de utav honom erlagda pensionsavgifterna överföras till pensionsstyrel-

sen för att grundlägga en pension åt vederbörande jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring, i vad den avsåge en frivillig försäkring.

Under återopandande av vad sålunda anförts finner sig statskontoret böra avstyrka bifall till förevarande motioner.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, innebära de av riksdagen år 1949 godkända grunderna beträffande pensionsrätt för den, som dömts till avsättning eller till följd av tjänstefel skilts från befattning i statens tjänst, att befattningshavaren i fråga om rätt till tjänstelivränta likställts med den, som frivilligt avgått ur tjänst före pensionsålderns inträde. Bestämmelserna äro utformade så, att de ha avseende jämväl å fall, som inträffat före år 1949, dock tidigast den 1 juli 1935, vid vilken tidpunkt begreppet uppskjuten livränta första gången infördes i det då utfärdade civila tjänstepensionsreglementet. I konsekvens härmed är den, som före sistnämnda tidpunkt blivit avsatt eller skild från tjänsten, alltjämt undantagen från rätt till uppskjuten livränta (tjänstelivränta). Det i motionerna väckta förslaget avser att jämväl sist omnämnd f. d. befattningshavare skulle tillförsäkras dylik rätt. Av principiella skäl kan utskottet icke tillstyrka bifall till detta förslag, vilket — såsom statskontoret påpekat — skulle innebära att bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet om uppskjuten livränta i förevarande fall gäves retroaktiv tillämplighet. Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 271 och II: 278 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 17 april 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 89.

RESERVATION

av herrar *Sundelin, Lundgren, Söderquist, Malmberg* i Skövde, *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 271 och II: 278, bemyndiga Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall medgiva den, som blivit dömd till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före den 1 juli 1935, att komma i åtnjutande av uppskjuten livränta.